

Eserleri bilen müdimiliğiň gapysyny açan akyldar: Dostoýewskiý

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Psihologiya, Sözler

написано kitapcy | 24 января, 2025

Eserleri bilen müdimiliğiň gapysyny açan akyldar: Dostoýewskiý
ESERLERİ BILEN MÜDIMILIĞIŇ GAPYSНЫ АÇAN AKYLDAR: DOSTOÝEWSKIÝ

Aradan çykynyna 140 ýyl geçendigine garamazdan häli-häzirem dünýäniň üýtgemän gelen umumy gymmatlygy hökmünde garalýan bolsaňyz – pikirleriňiz we eserleriňiz dil, düşünje we geografiya parh etmezden birnäçeleri tarapyndan kabul edilýän bolsa, başaran zatlarynyzyň çäklerini diňe ýazgy manysynda ele almak ýalňyş bolsa gerek, şeýlemi?

Dostoýewskiniň başaran zady-da şudy. Ol edebiýatyň çäklerini dürli-dürli sepgitlere ýetiripdir: psihologiya, din, syýasaty öwreniş ylmy ýaly ugurlarda-da öz döwrüniň ruhuna öwrülmegi başarıypdy.

Ol gürrüsiz açlyklar, üstünlikler, çöküşler bilen doly gysga ömrüne (59 ýaşynda aradan çylan) ýerleşdirenləri bilen ýene birnäçe yüz ýyllap oturan ýerinden adamzady bulutly gözleri bilen synlajaga meňzeýär.

Birnäçe ýyllap kitap dükanlaryň tekjeleriniň «Jenaýat we jezanyň» haýbaty we üstünligi bilen bezelendigi hakykat. Şeýle-de bolsa, birnäçe kişi Dostoýewskiniň iň saldamly we iň gymmatly romanyny «Doganlar Karamazowlar» saýýar.

Şindi Dostoýewskiniň tutuş bir ýyllap humarbaz bolandygy, sürgünde geçiren ýyllary baradaky hemmelere mälim maglumatlary bir gapdala goýup, «Doganlar Karamazowlara» we onuň ýazylan täsin döwrüni ýagtylandyrmagá synanşalyň.

• Üç dogan we bir kaka

Biri-birinden tapawutly dünýägaraýyşly üç doganyň we bir atanyň töwereginde şekillenen «Doganlar Karamazowlar» agyr psihologik we pelsepewi yşaratlar bilen doly bolan, her

sahypasynyň we her obrazynyň belli bir düşunjewi süňňüne eýe roman.

«Doganlar Karamazowlar» Dostoýewskiniň iň soňky romanıdy.

Bölekleyín çap edildi we 1880-nji ýylyň noýabrynda tamamlandı. Dostoýewskiý şundan dört aý soň aradan çykdy.

Kitabyň düzediş we neşir işlerini ýazyjynyň aýaly we şol bir wagtyň özünde kätibi bolan Anna Dostoýewskaýa boýnuna alypdy.

Häzirki gün «Doganlar Karamazowlar» romanynyň tekstini kemköstsüz okaýan bolsak, munda onuň uly zähmetiniň ýatandygyny ýatdan çykarmazlyk gerek.

Dostoýewskiniň ýygy-ýygydan tutgaýy tutýan eken. Bu ýagdaý «Doganlar Karamazowlar» romanında mazaly bildirýär. Meselem, eserde öýüň hyzmatkäri Smerdýakow tutgaý keselli.

Dostoýewskiniň ogly Alýoşa üç ýaşyndaka tutgaý keseli zerarly aradan çykypdyr.

«Doganlar Karamazowlarda» maşgalanyň körpesi Alýoşanyň obrazyny oglunyň hormatyna döredendigi aýdylýar.

Zigmund Freýdiň pikiriçe «Doganlar Karamazowlar» iň gowy roman.

Freýd üçin roman «ýazyjynyň kakasyny öldürmäge niýetlenen gizlin meýlini» paş edýär. Freýd şol bir wagtyň özünde Dostoýewskiniň tutgaýynyň kakasynyň ölümü sebäpli özünü günükär duýmasynyň yzyndan dörändigini öñe sürýär. Dostoýewskiniň kakasy ýanynda işledýän serfler (ýer işlerinde ulanylýan gul) tarapyndan öldürilipdi.

Dostoýewskiý ölemen çayhon eken.

Ol demini alan çayy gapdalynda bolmasa ýazuw stolunyň başyna geçmändir. Ýazyjy tä olýänçä çay içip gezipdir. Hatda onuň bu barada aýdan bir sözi bar:

«Dünýäni ot alýanam bolsa, çayym ýanymda bolsun».

Belli bir wagtlap liberal düşünjä ýanaşanam bolsa, ömrüniň köp bölegini dindar bolup geçiripdir we dindar bolup aradan çykypdyr.

Prawoslaw ynançly dindar biri bolanam bolsa, «Doganlar Karamazowlardaky» «Beýik inkwizisiýaçy» kyssasy bilen katolik buthanasyna ýiti tankydy bellikleri etmekden çekinmändir.

Ölüm ýassygynда ýatyrka soňky sözleri «Injiliň» süreleri

bolupdyr.

Aýtmaklaryna görä onuň jynazasyna 100 müñden gowrak adam gatnaşypdyr.

Dostoýewskiniň ömrüniň soňky ýyllarynyň geçen we «Doganlar Karamazowlaryňam» yazylan öyi 1971-nji ýylda ýazyjynyň ýaşan döwrüne mahsus şekilde öý-muzeýine öwrüldi.

Nesibäňiz çekip Sankt-Peterburga ýoluñyz düşse, hökman bu muzeýi görmäge gidiň.

2021 ý. Edebi makalalar